

**KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA
INNOVATSIYALARNING O‘RNI**

Alijonova Kumushxon Erkinboy qizi
Andijon davlat texnika instituti assistenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada kichik biznes subyektlarining rivojlanishida innovatsiyalarning ahamiyati o‘rganilgan. Bugungi globallashuv sharoitida kichik biznesning samarali faoliyat yuritishi innovatsion jarayonlarga bog‘liq. Innovatsiyalar mahsulot va xizmatlar sifatini oshirish, raqobatbardoshlikni kuchaytirish, yangi bozorlarni o‘zlashtirish va iqtisodiy o‘sishga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada, kichik biznesning iqtisodiy o‘sish va yangi ish o‘rinlari yaratishdagi rolga hamda innovatsion yondashuvlardan samarali foydalanish imkoniyatlariga to‘xtalib o‘tilgan. Shuningdek, kichik biznes subyektlarining innovatsiyalarni joriy etishda duch kelayotgan muammolar, jumladan, moliyaviy resurslarning cheklanganligi, texnologik infratuzilmaning yetishmovchiligi va kadrlar malakasining pastligi kabi qiyinchiliklar ham yoritilgan. Innovatsion rivojlanishni rag‘batlantirish uchun davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, ilm-fan va biznes hamkorligini kuchaytirish, texnologik innovatsiyalarni joriy etish va kadrlar salohiyatini oshirish zarurligi ta’kidlanadi. Maqola kichik biznes subyektlarining innovatsion faoliyatini rivojlantirish va raqobatbardoshligini oshirish uchun amaliy tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: Kichik biznes, innovatsiyalar, raqobatbardoshlik, iqtisodiy o‘sish, mahsulot innovatsiyalari, texnologik innovatsiyalar, boshqaruv innovatsiyalari, marketing innovatsiyalari, innovatsion rivojlanish

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida kichik biznes subyektlarining samarali faoliyat yuritishi innovatsion jarayonlarga bog‘liq bo‘lib qoldi. Innovatsiyalar nafaqat mahsulot va xizmatlar sifatini oshirish, balki raqobatbardoshlikni kuchaytirish, yangi bozorlarni o‘zlashtirish va iqtisodiy o‘sishga erishish uchun ham muhim omildir. Shu sababli, kichik biznes subyektlarining innovatsion faolligini oshirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Kichik biznes – bozor iqtisodiyotining asosi. Kichik biznes obyektiv ravishda zamonaviy bozor iqtisodiyotining nisbatan mustaqil bo‘limi sifatida mavjud bo‘lib, turli xil va turli hajmdagi korxonalar, jumladan, kichik korxonalar mavjudligi va o‘zaro bog‘liqligi bilan ajralib turadi. Katta biznes mamlakat iqtisodiyotining asosiy ehtiyojlarini ta’minlasa, kichik korxonalar bozorda o‘z o‘rnini egallaydi va mahalliy talab yoki maxsus mahsulotlar va xizmatlar, shu jumladan, innovatsion sohada maxsus ehtiyojlarni qondiradi. Ijtimoiy iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik

ijtimoiy taraqqiyotning muhim muammolarini hal qilish uchun iqtisodiy asos yaratishning hal qiluvchi omilidir.

Kichik tadbirkorlik iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va aholi farovonligini oshirishda muhim o‘rin tutadi. U aholi bandligini kengaytirish va daromadlarini oshirish uchun imkoniyatlar yaratadi, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga hissa qo‘shadi hamda jamiyatdagi ehtimoliy qarama-qarshiliklarning oldini olishda muhim rol o‘ynaydi. Shu bilan birga, kichik biznes raqobatni kuchaytiradi, iste‘molchilar uchun sifatli mahsulot va xizmatlarni raqobatbardosh narxlarda taklif etishga xizmat qiladi. Bu esa, o‘z navbatida, sog‘liqni saqlash va ta‘lim kabi muhim sohalarda ko‘rsatiladigan xizmatlar sifatini oshirishga yordam beradi.¹

Shu jumladan Respublikamiz YaIMda ham kichik biznesning ulushi tobora oshib bormoqda. Quyidagi O‘zbekiston Respublikasi Statistika Qo‘mitasi ma‘lumotlari asosida tayorlangan jadvaldan ham buni yaqqol ko‘rishimiz mumkin.

Ko‘rsatkichlar	2020	2021	2022
Respublika bo‘yicha YaIM	100	100	100
Jumladan, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ulushi	64,1	70	71,8
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	57	54,3	55,8
Andijon viloyati	66	73,4	79,9
Buxoro viloyati	56,9	79,8	79,2
Jizzax viloyati	80,3	84,3	84,4
Qashqadaryo viloyati	51,7	64,3	65,1
Navoiy viloyati	37,6	42,4	47,9
Namangan viloyati	80,3	79	79,9
Samarqand viloyati	78	80	81,8
Surxondaryo viloyati	75,3	79,4	78,7
Sirdaryo viloyati	68,7	76,9	76,5
Toshkent viloyati	57,1	57,9	63,6
Farg‘ona viloyati	57,1	69,8	70,6
Xorazm viloyati	74,2	75,9	78,3
Toshkent shahri	57,1	63,4	64,2

Manba: Muallif ishlanmasi

Yuqorida ta‘kidlanganidek, O‘zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning yalpi ichki mahsulot (YaIM)dagi ulushi yildan-yilga ortib bormoqda.

¹ “Kichik biznes subyektlari faoliyatini innovatsion rivojlantirish omillari” Musayev Ozodjon Shavkat o‘g‘li Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot jurnali 1025-1030-betlar

2020–2022-yillar davomida respublika bo‘ylab ushbu sektorning iqtisodiyotdagi ulushi 64,1% dan 71,8% gacha ko‘tarilgan. Hududiy tahlillar ham shuni ko‘rsatadiki, kichik biznesning ahamiyati ko‘pchilik viloyatlarda sezilarli darajada oshgan. Masalan, Andijon viloyatida 2020-yilda 66 % bo‘lgan ko‘rsatkich 2022-yilga kelib 79,9% ga yetgan. Bu viloyatda kichik biznesning iqtisodiyotdagi ahamiyati ancha o‘sgan.

Bugungi kunda kichik biznes yangi ish o‘rinlari yaratish, innovatsion yechimlarni tatbiq etish va iqtisodiy o‘shishni ta‘minlashda yetakchi omil bo‘lib kelmoqda. Innovatsion rivojlanish jarayonida turli omillar kichik biznesning o‘shishiga ta‘sir ko‘rsatmoqda. Shu nuqtayi nazardan, avvalo, kichik biznes subyektlarining innovatsiyaga bo‘lgan ehtiyoji o‘rganib chiqish zarur hisoblanadi.

Kichik biznes korxonalarini yirik kompaniyalarga nisbatan moslashuvchanlik va tezkor qaror qabul qilish qobiliyatiga ega. Shu bilan birga, ularning moliyaviy va resurs imkoniyatlari cheklanganligi innovatsiyalarni joriy etishda muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Biroq, kichik biznes subyektlari quyidagi yo‘nalishlarda innovatsion yondashuvlardan samarali foydalanishlari mumkin:

Mahsulot innovatsiyalari – yangi mahsulotlarni ishlab chiqish yoki mavjud mahsulotlarni yaxshilash;

Texnologik innovatsiyalar – ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va yangi texnologiyalarni qo‘llash;

Boshqaruv innovatsiyalari – biznes jarayonlarini takomillashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish;

Marketing innovatsiyalari – mijozlarga yangi yondashuvlarni qo‘llash va zamonaviy reklama strategiyalarini ishlab chiqish.

2. Innovatsiyalarning kichik biznes uchun afzalliklari

Innovatsiyalar kichik biznesga quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

1. Raqobatbardoshlikni oshirish – bozorda o‘z o‘rnini mustahkamlash va mijozlar e‘tiborini jalb qilish.

2. Xarajatlarni optimallashtirish – yangi texnologiyalar orqali ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish.

3. Ishlab chiqarish samaradorligini oshirish – avtomatlashtirilgan tizimlar va yangi texnologiyalar orqali mehnat unumdorligini ko‘tarish.

4. Bozor imkoniyatlarini kengaytirish – yangi bozor segmentlariga kirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish.

5. Barqaror rivojlanish – ekologik toza texnologiyalarni joriy etish orqali ijtimoiy va ekologik mas‘uliyatni oshirish.

3. Kichik biznes subyektlarida innovatsiyalarni rivojlantirishda duch kelinadigan muammolar

Kichik biznes subyektlari innovatsion jarayonlarni joriy etishda bir qator

qiyinchiliklarga duch keladi, jumladan:

Moliyaviy resurslarning cheklanganligi – innovatsion faoliyat uchun zarur bo‘lgan mablag‘larni jalb qilish qiyinligi.

Texnologik infratuzilmaning yetishmovchiligi – zamonaviy texnologiyalarga ega bo‘lish uchun zarur shart-sharoitlarning mavjud emasligi.

Innovatsion bilim va tajribaning yetarli emasligi – kadrlarning innovatsion loyihalarni amalga oshirish bo‘yicha malakasining pastligi.

Raqobat muhitining yuqori ekani – yirik korxonalar bilan raqobat qilish qiyinligi.

4. Innovatsion rivojlanishni rag‘batlantirish yo‘llari

Kichik biznes subyektlarida innovatsiyalarni keng joriy etish uchun quyidagi chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim:

1. Davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash – subsidiyalar, grantlar va soliq imtiyozlari orqali kichik biznesning innovatsion faoliyatini rag‘batlantirish.

2. Ilm-fan va biznes hamkorligini kuchaytirish – ilmiy-tadqiqot institutlari va universitetlar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yish.

3. Texnologik innovatsiyalarni joriy etish – zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish.

4. Innovatsion ekotizim yaratish – startaplar va innovatsion klasterlarni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish.

5. Kadrlar salohiyatini oshirish – tadbirkorlar va menejerlarni innovatsion boshqaruv bo‘yicha o‘qitish.

Xulosa

Kichik biznes subyektlarida innovatsiyalarni joriy etish zamonaviy iqtisodiyotning asosiy talablaridan biridir. Innovatsion yondashuvlar kichik korxonalarni yanada raqobatbardosh, samarador va barqaror rivojlanishga yo‘naltiradi. Davlat va xususiy sektor hamkorligi, ilg‘or texnologiyalardan foydalanish va innovatsion madaniyatni shakllantirish orqali kichik biznes subyektlari o‘z salohiyatini to‘liq namoyon qila oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati

1. Musayev Ozodjon Shavkat o‘g‘li “Kichik biznes subyektlari faoliyatini innovatsion rivojlantirish omillari” nomli maqola Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot jurnali 1025-1030-betlar
2. Гусев А.К., Жеребцов В.И. Малый бизнес и инновации: основные проблемы и пути решения
3. Кичик бизнес ва хусусий тadbirkorлик дарслик. Д.С. Қосимова. 2020-й.
4. Кичик бизнес ва хусусий тadbirkorлик дарслик. Балтабаев М., Қосимова, Эргашходжаева Ш.Ж., Самадов М. 2015-й.
5. Alijonova Kumushxon “Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish yo‘llari” nomli maqola. Miasto Przyszłości Kielce 2024, Polsha.